

DE

THEOLOGIE
OVER BEZIELING
EN BETOVERING

Kees van Ekris

MAGIE

VAN HET

GELOOF

Kees van Ekris

DE MAGIE VAN HET GELOOF

**THEOLOGIE OVER
BEZIELING EN BETOVERING**

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Inhoud

1	Proloog	9
	Van mens tot mens leven <i>en van mythe naar mythe</i>	
2	Stadion	23
	Zondag is ons daggie <i>over Michel Dickhoff, Bunniksider/docent en Ron Jans, trainer FC Utrecht</i>	
3	Theater	45
	Ge moet leren zingen wie dat ge zijt <i>over Stef Bos, zanger/schrijver en Yvonne de Noord, journaliste</i>	
4	Tweede Kamer	65
	De magie van machten breken <i>over Mirjam Bikker, fractievoorzitter ChristenUnie</i>	
5	Bijlmer	87
	Migratie als odyssee <i>over Raffic Osman, pastor Soup Kitchen</i>	

6	Bank	111
	Battle of mythologies: coöperatie en/of commercie <i>over Janine Vos, CHRM bij de Rabobank</i>	
	Intermezzo: Wat is een mythe en waarom moeten we het erover hebben?	135
7	Artificial-Intelligence-lab	149
	Technologie: grandeur en misère <i>over Rina Joosten, CEO Pera</i>	
8	Kerk	171
	Het Heilige Lied <i>over Peter Dijkstra, songwriter/drummer gospelband Sela</i>	
9	Schiphol	195
	Mensen die grenzen bewaken <i>over 'Peter', marechaussee bij de Brigade Vreemdelingenzaken op Schiphol</i>	
10	Psychiatrische kliniek	219
	Silent struggles <i>over Hans Beumer, sociaalpsychiatrisch verpleegkundige</i>	
11	Synagoge	239
	De magie van kennis <i>over Tzvi Marx, rabbijn</i>	
12	Epiloog: Metamorfose	259
	<i>over Markus, evangelist</i>	
	Dank	277
	Gespreksvragen bij 'De magie van het geloof. Theologie tussen bezieling en betovering'	281

Proloog

Van mens tot mens leven

en van mythe naar mythe

Ik heb een jaar van mens tot mens geleefd.

Die uitdrukking leerde ik van Sholeh Rezazadeh, de Iraans-Nederlandse schrijfster. Ze schrijft tedere boeken waar traagheid in zit, genegenheid voor mensen en fantasie. Verdriet ook. Over de vervreemding die kan ontstaan tussen mensen die van elkaar houden, maar elkaar niet kunnen begrijpen. Over de siddering die je voelt als een kettingzaag een oude boom velst. Als je aandachtig leeft, zie je scherper. Je ziet schoonheid, waarachtigheid en ook de leugenachtigheid, de breuk die in dit bestaan zit. In de roman *De hemel is altijd paars* beschrijft ze haar personages op zo'n manier dat je van ze gaat houden. Je voelt de eigenheid van mensen, hun complexiteit en kracht, maar ook het verlies dat ze met zich meedragen. En dat op zo'n manier dat je zelf ook beter gaat kijken naar andere mensen en naar jezelf.

Op die manier was ik een jaar lang Theoloog des Vaderlands (inmiddels is de term veranderd in Theoloog der Nederlanden). In dit boek portretteer ik de tien mensen met wie ik sprak en de tien enerverende plekken waar ik te gast was. Ik hoop dat ik net zo aandachtig en respectvol schrijf als Rezazadeh dat doet. Dat je ook door mijn woorden en observaties beseft dat mensen anders, complexer, mysterieuzer en verrassender zijn dan je denkt.

Theologie begint voor mij hier. Met liefde voor echte plekken en voor werkelijke mensen. Ze begint met de grootst mogelijke eerbied voor iemands levensloop. Daarin ontvouwt zich namelijk iets. Het leven van mensen is een uitdrukking van iets wat groter is dan zij zelf zijn. Als je goed luistert, hoor je dat. In ieder mens is een uniek verhaal gaande en dat hoor je alleen door ontvankelijk met hem op te trekken.

Tegelijkertijd is autonome individualiteit een fictie. Verrassende stemmen zullen dat in dit boek duidelijk maken. Het ego is een westerse mythe. Wij zijn niet slechts individu. Wij zijn verweven met onze tijd, met de mensen om ons heen, met de geschiedenis, met de systemen waarin wij leven. Dat dringt door in ons innerlijke leven: collectieve angsten, overtuigingen en mythes, de sfeer van de tijd en de spraakmakende meningen, ze stromen door ons heen en ze vormen ons. Als je goed luistert hoor je de tijdgeest in mensen terug.

Ik was een jaar lang, als een soort theoloog *in residence*, te gast op heel verschillende plekken en bij heel verschillende mensen. Je leest in dit boek niet alleen geschreven portretten van mij, je ziet ook de gezichten van de mensen met wie ik optrok. Maarten Boersema maakte portretten en stillevens in de geest van Corbijn. Het zijn stuk voor stuk mensen van wie ik vrolijk werd. Van hun vak, hun kunde, hun energie, hun lef, hun geloof. De mensen die ik sprak, geven zich met huid en haar aan menselijkheid en kunst en kennis, aan hun vak, aan het recht, aan technologische innovatie, aan het geloof.

Het boek dat je in handen hebt, is een apart genre. Het is aan de ene kant een soort *spiritual journal*. Je kunt het ook een theologische camino noemen. Camino is een populair woord voor een reis met pelgrimachtige trekken. Je trekt erop uit met het doel om inzicht te krijgen. Zo ging ik als theoloog op weg, nieuwsgierig en levenslustig, en zo probeerde ik een zo breed mogelijk scala aan plekken en disciplines op te zoeken. Ik bereidde me voor, las me in, interviewde, observeerde en schreef daarover. In al die ontmoetingen zag ik iets. Iets wat mij fascineerde of verraste. Wat ik zag heb ik opgeschreven.

Ik was te gast als theoloog. Ik interpreteerde wat ik zag met de taal van mijn eigen theologische traditie en in contact met ervaringen van mensen. Mijn idee over wat ik zag, bracht ik in, in het gesprek. Ik was benieuwd of het herkend werd. Vaak deed ik de ervaring op dat mijn theologische taal de werkelijkheid van mensen zo benoemde dat ze de schoonheid ervan gingen inzien en de diepte. Een onderdeel van de theologie is de poging om het wezen van dingen te benoemen, de verborgen essentie. Publieke theologie is daarom, in mijn definitie, net zo lang naar mensen luisteren tot je iets heiligs op het spoor komt. Publieke theologie maakt daarom het zwijgen over God moeilijker. Op een gegeven moment vraagt de werkelijkheid om transcendente, poëtische en mythische taal, denk ik. Natuurlijk, je kunt immanent blijven denken, of je kunt een nihilistische nee-zegger blijven die zegt dat het Niets de essentie is van alles en dat Niets zin heeft. Natuurlijk, dat kan, maar een theoloog maakt je dat moeilijk.

Aan het einde van zijn leven schreef Paul Celan over zijn werk als dichter: '*La poésie ne s'impose plus, elle s'expose.*' Je kunt dat vertalen met: poëzie dringt je niet iets op, ze legt iets open. Dat is ook een stimulerende gedachte voor theologie. '*La théologie ne s'impose plus, elle s'expose.*' De theologie dringt geen begrippen op aan de werkelijkheid, ze ontkent de ervaringen van mensen niet of verwondt die niet met koude termen, ze laat juist de werkelijkheid zien. Ze articuleert met haar eigen taal en door haar eigen waarnemingsvermogen wat gaande is in mensen en in de tijd.

In deze insteek zit ook een beperking. Je zult in dit boek over veel onderwerpen lezen, want ik was op veel verschillende plekken. Het gaat over artificial intelligence, hooligans, gospelmuziek, de lichtvoetigheid van het theater en de *silent struggle* van mensen die niet meer willen leven. Het gaat over geld en een bank, over het leger, oorlog en migratie. Dat was allemaal aan de orde op de plekken waar ik was, en het tekent onze tijd. Het doel van dit boek is niet om een kritische analyse te schrijven over die afzonderlijke thema's. Het gaat ook niet allereerst om mijn mening over die vraagstukken. Ik wilde allereerst beschrijven. Zoals de theoloog Ted van Gennep sprak over 'slenteren in de

Publieke theologie maakt het zwijgen over God moeilijker

stad van de mens', of zoals de filosoof Walter Benjamin filosofeerde vanuit het flaneren in de straten van Berlijn, zo wilde ik theologiseren in het stadion, op Schiphol en in een psychiatrische kliniek. Eerst maar eens gewoon observeren, contact leggen met mensen, proberen te begrijpen wat hier gaande is, dingen benoemen. Mijn project heette 'Theologie voor het oprapen'. Dat was mijn primaire doel: laten zien dat theologische vragen op elke plek een rol spelen en dat het expliciteren van de theologische dimensie ter plekke bijdraagt aan het begrip van wat daar gebeurt.

Mijn boek is een stimulans aan lezers om zoiets zelf ook te doen. Wees nieuwsgierig, zoek plekken en mensen op, vraag en vraag door. Kijk, heb respect voor complexiteit, laat je verrassen door mensen die anders denken dan jij. Huiver voor de duistere potentie die je soms ziet broeien op plekken en benoem die. Luister naar argumenten die niet gelijk passen bij jouw mening. Heb oog voor schoonheid, proef het verdriet, en ontdek lagen in de werkelijkheid die de vluchtige of de vooringenomen waarnemer niet ziet. Theologie helpt je daarbij. Zonder theologische taal, of breder gezegd: zonder de taal van het geloof, ontgaat je veel in het leven.

De theologie die ik beoefen, is tegelijkertijd niet alleen beschrijvend en interpreterend, ze heeft ook een ontdekkende kant. Net als de poëzie overigens. Poëzie laat je dingen voelen en zien waar je met je daglicht-ik niet bij kunt komen. Theologie laat je ook dimensies van de werkelijkheid zien die je niet zag, of die je liever niet ziet. Theologie, zeker protestantse theologie, heeft een instinct voor idolatrie, voor mensen, machten en gebeurtenissen, die sacraal worden gemaakt, die aanbeden worden. Dat werd een van de paradoxen waar ik op stuitte in dit enerverende jaar. Wij leven in een seculiere cultuur, en tegelijkertijd zit er een sacraliserende tendens in onze tijd. Wij zeggen seculier te

zijn en toch hebben allerlei heilige vertellingen vormende invloed op ons. Iets begon mij namelijk op te vallen op de plekken waar ik was.

Het stadion, de Tweede Kamer, het theater, het laboratorium voor artificial intelligence, een bank, Schiphol – die plekken zijn concentratiepunten van mythische verhalen. Door onze cultuur pulseren machtige verhalen en op sommige plekken voel je ze in het bijzonder. Vertellingen over technologie en vooruitgang. Over ideologie en politieke macht. Over welvaart en geld. Over sport en heldendom. Over migratie en vreemdelingen. Over verstrooiing en amusement. Over seksualiteit en bevrijding. Over oorlog en suprematie van de eigen cultuur. Over leiders met mythische proporties.

Ik noem dat in dit boek moderne mythes.

Technologie, het Ik met een hoofdletter, een Ik als van Narcissus, de erotiek, de ideologie, etniciteit, huidskleur en culturele suprematie, het geld, het geluk, de sport, het zijn theologische vertellingen met een betoverende werking op mensen. Moderne mythes spelen een beslissende rol in het geestesleven van onze cultuur, vermoed ik. Des te nauwkeuriger ik naar mensen luisterde en des te meer feeling ik kreeg voor de atmosferische kracht op de plekken waar ik te gast was, des te meer ik de mythes ontdekte in de plooien van onze cultuur. Onze tijd kent allerlei mythische vertellingen, mythische krachtenvelden en ook *battles of mythologies*, mythes die op elkaar botsen en elkaar bevechten. Je kunt de Tweede Kamer, bijvoorbeeld, ofbreder: ons politieke landschap, beter begrijpen als je de *battle of mythologies* ziet die daar gaande is. Ik laat dat in dit boek zien. Je kunt de betovering die in onze cultuur gebeurt, bijvoorbeeld de politieke betovering of het geloof in de technologische utopie, beter begrijpen wanneer je de rol van moderne mythes ziet. En onze vatbaarheid daarvoor.

Voordat ik je meeneem naar al de plekken waar ik was, wil ik eerst kort verduidelijken wat ik met de kernbegrippen in dit boek bedoel: de magie van het geloof, de mythe, betovering en bezieling.

Eerst iets over de magie van het geloof. Magie gaat in dit boek niet over toveren. Met magie bedoel ik vooral veranderkracht. De magie van het geloof is dat je ziel, je ogen, je verbeelding, je verstand, je tong, je handen, zo aangeraakt worden door God, dat er een ander elan in je komt, een ander bewustzijn. Je komt in een ander krachtenveld te staan.

De redacteur van dit boek, Peter Gorter, schreef me een paar zinnen over wat hij herkende in dit project. Hij citeerde Godfried Bomans: 'Vanuit de diepte van de zee waait een vreemde mystieke wind over onze harde koppen. En zie: wij brengen een Rembrandt voort, een Van Gogh, een Vermeer. Vervoerden in de nuchterheid, zieners van het grenzeloze in de beperking, mystici van het alledaagse leven.'

Dat is prachtige taal, ik werd er meteen door geïnspireerd. Er kan iets over ons mensen komen, je zou zeggen: iets magisch, waardoor we anders gaan zien. En zodra deze zieners gaan schilderen, schrijven of spreken, inspireren ze miljoenen mensen wereldwijd. De ogen van Rembrandt waren magisch en dat wat zijn ogen zagen was mede gevormd door zijn geloof. Ook door de Hollandse luchten, door zijn biografie, zijn talent, zijn verdriet, zijn gekte. Zeker. Maar meer dan dat. En iets van die magie kan ook over mensen van vandaag komen. Midden in een moeilijke opvoedsituatie, in een conflict, in een slopende ziekte, kunnen je ogen iets gaan zien waardoor je bezieling vindt. Als dat aan je gebeurt, voel je dat er een kracht gaande is in jezelf, die niet van jezelf is. Dat is magisch.

In dit boek wil ik dus een bepaalde dimensie van geloven accentueren. Het gaat om het aspect van de metamorfose. Geloven is, vanuit dit perspectief bezien, participeren in een macht die ons vormt en ons verandert. Als de apostel Paulus, bijvoorbeeld, spreekt over Jezus Christus, noemt hij hem de gekruisigde, die de wijsheid en de kracht van God is. Geloven betekent voor Paulus die kracht en die wijsheid ondergaan, erin gedoopt worden, erdoor gevormd worden, erin opgaan. Je gaat door die inwerking anders kijken en anders voelen. Je krijgt andere idealen en een andere esthetiek. Er komt andere poëzie uit je voort, een ander verzet en een andere droom.

Je kunt het een metamorfose noemen, een in ons werkende en ons veranderende invloed. Aan het einde van dit boek beschrijf ik momenten uit het Evangelie van Markus. Ik wil laten zien dat iets als dit gebeurde rondom Jezus. Juist Markus benadrukt de kracht van Jezus en de macht van tegenkrachten. Als mensen in het krachtenveld van Jezus komen, zo lees je in zijn vertelling, vinden metamorfoses plaats. En tegelijkertijd blijkt het zo te zijn dat mensen altijd zich in krachtenvelden bevinden. Het is niet de vraag óf mensen door machten gevormd worden, maar door welke.

Magie gaat in dit boek niet over toveren. Met magie bedoel ik vooral veranderkracht

Metamorfose is ook een belangrijk begrip wanneer het gaat over mythes. Het begrip ‘mythe’ is moeilijk te definiëren. Straks in het Intermezzo, na hoofdstuk 6, doe ik een voorzet. De mythe is een begrip met een lange geschiedenis, met allerlei dimensies, en ook met veel misverstanden. In plaats van het begrip te definiëren, kun je het beter omschrijven. Als ik in dit boek over een mythe schrijf, bedoel ik geen fabel. Een mythe is geen verzinsel. Een mythe is een apart genre dat je iets duidelijk wil maken, iets wat je niet zomaar doorhebt. Een mythe wil je helpen de werkelijkheid scherper te zien. Populair gezegd is een mythe een *sacred story*, een heilige vertelling waar je je leven omheen kunt organiseren. Een mythe is het verhaal waar je diepste ik in kan wonen. Het vormt mensen in hun oerovertuigingen, en het bepaalt de blik waarmee ze naar de wereld kijken. Een mythe kan diep bij je binnenkomen. Het is daarom niet zo vreemd dat C.S. Lewis schreef dat theologen zich er niet voor moeten schamen als er een mythische gloed over hun denken en in hun spreken over God ligt. Door die gloed kunnen mensen geraakt worden in de diepere lagen van hun verbeelding, hun gevoel en hun denken. Want dáár kan de mythe komen.

Een mythe vormt je dus. Ze zorgt voor een metamorfose. Dat geldt ook voor moderne mythes. Als je bevangen bent door economische mythes wordt dat zichtbaar en hoorbaar in je taal, je ambitie, je dromen en je agenda, je idee over wat het leven is. Dat geldt ook voor sportmythes, politieke mythes, technologische mythes, culturele mythes. Ze vormen je. Ik definieer mythe nu niet preciezer, maar ik vertel je eerst vijf verhalen. Over het stadion, het theater, de Tweede Kamer, de Bijlmer en de bank. Ik portretteer in die verhalen mensen, dat allereerst. Ik hoop dat je proeft hoe ik genoot van het contact. Maar ik laat ook zien waar ik op die plekken moderne mythes zag functioneren. De mensen bij wie ik te gast was, wezen me erop. Na de vijf portretten schrijf ik dus een intermezzo over de mythe. Daar zal ik preciezer aangeven wat een mythe is en hoe moderne mythes functioneren.

De twee andere begrippen in de titel van dit boek, bezieling en betovering, gaan over de uitwerkingen die moderne mythes op mensen kunnen hebben.

Het begrip ‘bezieling’ gebruik ik voor de positieve, stimulerende uitwerking die mythische verhalen op mensen kunnen hebben. Volgens Tolkien heeft de mens drie *divine endowments*, drie ‘overschaduwingen van goddelijke goedheid’. Dat hebben we gekregen van God, wij allemaal, zegt Tolkien: het denken, het handelen en *the human capacity for myth-making* (het menselijke vermogen tot mythische verbeelding). In mensen kan de kracht van de logos, de ethos en de mythos zich ontplooien tot schoonheid, goedheid en profetische scherpte. Juist als die drie ‘goddelijke overschaduwingen’ samenwerken, kunnen zuivere vertellingen en verbeeldingen ontstaan die mensen bezielen. Mens-zijn wordt steriel en armer wanneer een van de drie – ethos, mythos of logos – verwaarloosd wordt. Tolkien bedoelt dat de mythe, het denken en het handelen gevuld kunnen worden met de magie van het geloof. Geloof is dus méér dan de mythe, of de ratio of de ethiek. Het is een eigensoortige categorie. Maar het geloof kan doorwerken in hoe je denkt, in hoe je handelt en in je verbeelding.

In dit boek stel ik je voor aan Martin Shaw, in hoofdstuk 8, een Britse denker en verhalenverteller. Een *mythologist* heet dat in Engeland. Hij verbindt het

evangelie met mythische vertelkracht. Als je zijn vertellingen ondergaat, voel je een bevrijdende, vrolijkmakende evangelische kracht op je inwerken. In het evangelie zit een mythische gloed, zegt hij, en het is zonde wanneer we die Heilige Vertelling abstract maken, moralistisch, bloedeloos en flauw. Dan gebeurt de metamorfose niet, waar het evangelie op gericht is.

Het begrip 'betovering' gebruik ik in dit boek voor de negatieve uitwerking van de mythe. Moderne mythes kunnen je ook minder mens maken. Mythes kunnen je in contact brengen met destructieve oermachten. Je kunt agressiever worden door mythes, angstiger, eenkenniger of oorlogszuchtiger. Je kunt geobsedeerd raken met jezelf, je cultuur, je instincten. Mythes kunnen je zo betoveren dat je geen zelfkritiek meer toestaat. Alles wat de betovering van de mythe in gevaar kan brengen, zoals de wetenschap, de journalistiek of een kritische vriend, vermijd je dan. Mythes kunnen politici sacraliseren, of een cultuur en haar geschiedenis, of een huidskleur, of een cultfiguur in sport of muziek, of de welvaart en 'onze manier van leven'. In onze tijd zit een sterk sacraliserende tendens. Wij maken onszelf graag goden. Het punt is: als je betoverd bent, ben je zodanig bevangen door iets of iemand, dat je meestal alleen nog maar hoort wat jouw overtuiging bevestigt. Je bent eigenlijk niet meer voor rede vatbaar. Mythes kunnen je geest gijzelen en een toverspreuk uitspreken over je ziel.

Toen Stefan Zweig de culturele betovering, de hypnotisering door het nazisme, zag gebeuren, had hij tot het laatste moment de hoop dat de redelijkheid die betovering zou kunnen doorbreken. Maar dat bleek naïef, schrijft hij in zijn boek *Die Welt von Gestern*. Als de betovering heeft toegeslagen in een cultuur, als politici een bepaalde mythische veranderkracht lijken te hebben, dan is het code rood voor het geestesleven in een cultuur. Het is een urgente kwestie, nu en in de jaren die voor ons liggen: hoe kun je de betovering door duistere mythes, technologische, militaire of ideologische, benoemen, bespreken, breken?

Op de achtergrond spelen deze vragen bij mij een grote rol. Hoe kan theologie, verkondiging en opvoeding, maar ook onderwijs, bestuur en de dialoog

Je kunt agressiever worden door mythes, angstiger, eenkenniger of oorlogszuchtiger

in de publieke ruimte, zowel een ontmythologiserende kracht hebben als een mythische gloed? Kun je zo over het evangelie spreken, en over de moed tot waarheid, en over menselijkheid, dat het mensen raakt in de diepere lagen van hun bewustzijn? Zodat het op hen inwerkt op de plek in hun innerlijke leven waar de metamorfose kan beginnen? Zou juist de magie van het geloof, de betovering van destructieve mythes kunnen doorbreken? En nog een kwestie: kun je zo scherp zien, dat je weet welke mythes gewantrouwd moeten worden, en waar ze opduiken, en hoe je ze van hun sacrale gloed kunt ontdoen? Welke rol spelen onderscheidingsvermogen, gebed en liturgie, verzet en dialoog hierin? Maakt de leegte in onze cultuur, waar zoveel cultuurkritische pundits ons op wijzen, ons ook vatbaarder voor destructieve mythes?

Dat zijn de schaduwen, maar ook de urgente en stimulerende thema's, die over dit boek hangen en in mijn woorden zitten. Maar de opzet is helder. Je leest vooral tien levendige portretten van tijdgenoten. Al de taal die mij ter beschikking staat, activeer ik om te laten zien wat ik zag. Theologie, in mijn opvatting, waakt over schoonheid, goedheid en waarheid, en benoemt het royaal wanneer ze het ziet. Zo schrijf ik, hopelijk vrolijk en je meenemend, over mijn ontmoetingen. Je kunt het goede benoemen in mensen uit eerbied voor de Schepper. En tegelijkertijd lees je in dit boek reflecties over moderne mythes in onze tijd. Daar zul je mijn huiver terughoren en mijn onrust over onze toekomst, over de duistere toverspreuken die in onze tijd te horen zijn. Ik hoop dat dit boek lezers stimuleert om op hun eigen plek bezieling vorm te geven, en om tegen betoveringen die niet goed zijn, een ander Heilig Lied te zingen.

Dit boek is dus een theologische roadtrip. De keuze van de plekken, de culturele topografie in dit boek, is niet omvattend. Je bent maar een jaar Theoloog des Vaderlands en bovendien doe je het erbij, naast je gewone werk, je gezin en je bezigheden. Andere plekken en personen stonden op mijn longlist om te bezoeken. Een paar dagen mee met internationale vrachtwagenchauffeurs bijvoorbeeld, optrekken met een islamitische straatcoach in Amsterdam-West, luisteren naar verhalen op een middelbare school in de Achterhoek, een interview met Safae el Khannoussi, de jonge schrijfster die vorig jaar doorbrak met haar boek over Europa. Dat staat allemaal nog uit. Ik vermoed dat die ontmoetingen het grondpatroon dat ik ontdekte, namelijk zowel de macht van moderne mythes als het gemis aan heilige vertellingen in onze cultuur, zouden bevestigen en verdiepen. De hoofdstukken in dit boek functioneren als teasers: dit zag ik toen ik op de plekken was waar ik uitgenodigd werd. Er is meer te zien, je kunt ook anders kijken. Voel je vrij, meng je in het gesprek. Het is maar een begin.

Ik heb er bewust voor gekozen om geen voetnoten te gebruiken in dit boek. In de literatuurlijst kun je zien wat ik gelezen heb en wat invloed heeft gehad op het hoofdstuk en op mijn denken. Ik wilde qua stijl iets vasthouden van de flow van de ontmoetingen. Ik breng in de hoofdstukken ook steeds mijzelf in. Dat vroeg ik van mijn gesprekspartners, en dus is het wel zo eerlijk dat zelf ook te doen. Uiteraard ben ik zelf verantwoordelijk voor de portretten. Ik heb de hoofdstukken voorgelegd aan iedere betrokkene, en ik was blij met hun enthousiasme. Maar het zijn mijn woorden en mijn interpretaties.

We gaan naar de eerste plek toe waar ik te gast was, naar de Bunnikside van FC Utrecht, naar een harde kern van voetbalsupporters. We stappen in de wonderlijke, mythische wereld van het stadion, de sport en de vervoering.

EEN NIEUWE KIJK OP HET ALLEDAAGSE

In tijden van achterdocht en ontgoocheling groeit ons verlangen naar bezieling. Als Theoloog des Vaderlands pelgrimeerde Kees van Ekris door onze cultuur en ontdekte de kracht en de schaduwkant van het mythische op allerlei plekken: in de politiek, de sport, de techniek, het theater, het laboratorium, op de Zuidas en in de Bijlmer. In dit boek verweeft hij zijn ontmoetingen met bekende en onbekende tijdgenoten tot een theologie die op zinvolle wijze over geloof spreekt, soms met een mythische gloed.

KEES VAN EKRIK is theoloog en podcastmaker. Hij werkt bij de IZB als programmaleider van het trainingscentrum voor predikanten, Areopagus. Hij is nauw betrokken bij de veelbeluisterde podcasts *Eerst Dit, Dit dus* en *Moderne Profeten*, die de IZB samen met de EO ontwikkelde. Van Ekris was een jaar lang Theoloog des Vaderlands. In die rol schreef hij dit boek.

KokBoekencentrum.nl
UITGEVERS | UTRECHT

ISBN 978 90 435 4195 4 • NUR 700

